

NIKŠA BOŽIĆ

CHARDAK BETWEEN HEAVEN AND EARTH TRACING VERNACULAR SPACE IN BALKAN ARCHITECTURE

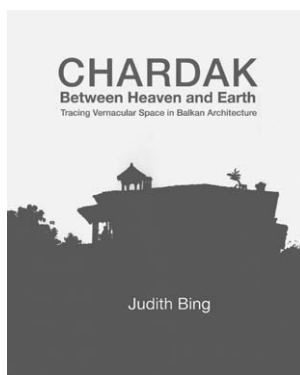
JUDITH BING

ČARDAK IZMEĐU NEBA I ZEMLJE

TRAGOVIMA VERNAKULARNIH PROSTORA U ARHITEKTURI BALKANA

JUDITH BING

The book written by the American architect and professor Judith Bing is dedicated to vernacular architecture of the Balkans. It is a comprehensive research, travel book and a study on culture. The theme of the book is *cardak*, a structure widely known in the Balkan region. The book is the result of thirty years of research that began as a study on timber architecture in the former Yugoslavia and continued as a personal quest for *cardak* and its distribution in the region. The book covers the areas spreading from Croatia in the west to Turkish Anatolia in the east. It shows typical characteristics of a travel book, as a kind of *hommage* to Le Corbusier's travel book *Le Voyage d'Orient* from 1911. Richly illustrated with author's photographs and drawings, the book focuses on the architectural features of *cardak*. However, the breadth of the book's cultural vision can certainly attract a much wider readership. This book fills the gap in the field of comprehensive research on the vernacular architecture in the Balkans. Written in English, it will hopefully eliminate language barriers. Nevertheless, these are not the only barriers the book attempts to break.

Procyon Lotor Press, Maine, SAD, 2018.

Str. 303, ilustrirano, predgovor, proslav i zahvale, uvodnik, kazalo slika, popis literature, kazalo imena i lokaliteta
[19,6/24,2 cm, engleski, kolor, tvrdi uvez]

Predgovor: Richard Rogers
Fotografije i crteži: Judith Bing i J. Brooke Harrington
Oblikovanje: Judith Bing i J. Brooke Harrington
Tisak: GHP Media, West Haven, Connecticut, SAD
Uvez: Superior Bindery, Braintree, Massachusetts, SAD

ISBN 978-1-7321994-0-8

Knjiga Judith Bing posvećena vernakularnoj arhitekturi jugoistočne Europe opsežan je znanstveni rad, putopis, ali i kulturološka studija prostora, koji strancima ostaje uglavnom nepoznat, složen i teško shvatljiv. Predmet knjige je *cardak*, građevna struktura prisutna u prostorima i memoriji Balkana. U danas rascjepkanim državama (koje često vole inzistirati na svojim partikularitetima) drugi dio naslova *između neba i zemlje* podsjeća nas na zajedničko naslijeđe, kao što je općepoznat, gotovo mitski termin *cardaka* (*ni na nebu ni na zemlji*).

Autorica je arhitektica, profesor emerita sa Sveučilišta Drexel u Philadelphiji (SAD), gdje je predavala do umirovljenja 2010. godine. Paralelno s nastavnim radom niz je godina bila partnerica u birou *Bing Harrington Architects* sa suprugom Brookeom Harringtonom. Od 2001. do 2013. profesorica Bing bila je članica međunarodnog uredništva časopisa „Prostor“.

Knjiga je rezultat tridesetogodišnjega strastvenog istraživanja koje je počelo 1987. godine, kada je profesor Harrington dobio Fulbrightovu stipendiju za istraživanje drvene arhitekture tadašnje Jugoslavije. Tijekom jedanaest mjeseci supružnici su istraživali prostore bivše države i arhivsku građu u Jugoslaviji, ali i u Austriji, Mađarskoj te Turskoj. Fokus istraživanja Judith Bing usmjerio se na čardake, što se produbilo tijekom ponovnih posjeta 1989. i 1991. godine, te 2000., 2004. i 2008. godine (kada su područje istraživanja

proširili i na Bugarsku, Rumunjsku, Grčku i Tursku). Kontinuirano su priredivali izložbe i predavanja na američkim sveučilištima te objavljivali znanstvene radove na temu tradicionalne drvene arhitekture Balkana. Njihov bogati fotografski materijal danas je dostupan u digitalnom obliku na stranici [www.balkanarchitecture.org] koju zajedno potpisuju i uređuju.

Čardaci koje autorica obrađuje jesu građevine i strukture koje sadrže natkrivene otvorene prostore podignute iznad terena. Oni predstavljaju tranziciju između vanjskog i unutrašnjeg prostora, orijentirani su prema suncu i pružaju zaklon od vremenskih neprijava. Pojavljuju se kao utilitarne strukture i kao dijelovi rezidencijalnih i drugih građevina. Prostori su to za promatranje, odmor i okupljanje koji korisnicima nude vezu s okolnim krajolikom.

Granice istraživanja poklapaju se s granicama pojavljivanja riječi *cardak*, koja je u ove krajeve došla s turskim osvajanjima. Autorica u traganju za izvorom riječi dolazi do perzijskog izraza *chahar taq*, stoga je istraživanje prostorno i završeno u turskoj Anatoliji. Prostori uz rijeku Unu i dio Posavine jedina su područja Hrvatske obrađena u knjizi, ujedno i najzapadnija granica gdje se riječ pojavljuje u vezi s tradicijskim graditeljstvom.

Knjiga je dijelom pisana i kao putopis, kao svojevrstan *hommage* putopisu Le Corbusiera *Le Voyage d'Orient* iz 1911. godine. Bogato

je ilustrirana autorskim fotografijama i crtežima, od kojih neki danas imaju i dokumentarno-arhivsku vrijednost jer bilježe strukture kojih u prostoru više nema. Vernakularna arhitektura spaja arhitekturu, povijest, geografiju, antropologiju i etnologiju. No popis potencijalnih korisnika ove knjige s ovim ne prestaje jer ona širinom svojega kulturološkog pristupa ima i puno veći potencijal.

Knjiga je podijeljena u deset poglavlja. Na početku se daje uvod u pojam čardaka i opisuju prvi susreti s čardacima. Najopširnija poglavlja posvećena su čardacima u ruralnim i urbanim prostorima bivše Jugoslavije. Zatim slijede poglavlja posvećena čardacima Albanije i Grčke, Rumunjske i Bugarske, te Turske. Posebno su obrađeni čardaci kao građevine na granicama i u balkanskim manastirima. Zadnje poglavlje knjige posvećeno je čardacima prošlosti i budućnosti. Autorica postavlja pitanje mogu li se iskustvo i oblici danas uglavnom nestalih čardaka pretociti u jezik suvremene arhitekture.

Knjiga Judith Bing objavljena je u maloj osobnoj nakladi i popunjava prazninu koja postoji na polju sveobuhvatnog istraživanja vernakularne arhitekture Balkana. Neopterećenim pristupom osobe izvan ovih prostora knjiga predstavlja pozitivnu kulturološku studiju jednoga dijela zajedničke baštine Balkana. Engleski jezik na kojem je knjiga objavljena sigurno će pridonijeti rušenju jezičnih barijera. No, to nisu jedine barijere koje ova knjiga pokušava srušiti.